

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

19.07.2022. Nr. 1-5/181

**Ieslodzījuma vietu pārvaldes
priekšniekam D.Kaļinam**
pasts@iev.gov.lv

**Rīgas Centrālcietuma
priekšniekam R.Runcim**
rigas.centralcietums@iev.gov.lv

Atzinums par apstākļiem Rīgas Centrālcietuma soda izolatoros

2022.gada 30.jūnijā Tiesībsarga biroja darbinieki bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja Rīgas Centrālcietumu. Ņemot vērā tiesībsarga kompetencē ietvertu preventīvā mehānisma funkciju, viens no vizītes mērķiem bija apstākļu izvērtēšana soda izolatoros.

Vizītes laikā tika apskatīti Rīgas Centrālcietumā esošie soda izolatori, tika veiktas pārrunas ar soda izolatoros ievietotajiem ieslodzītajiem, kā arī aplūkots Soda izolatorā ievietoto ieslodzīto uzskaites žurnāls. Pārbaudes laikā Tiesībsarga biroja darbiniekus pavadīja Rīgas Centrālcietuma priekšnieka vietnieks A.Ādamsons.

Noskaidrots, ka Rīgas Centrālcietumā soda izolatori izvietoti 3. un 4. korpusos. Visi soda izolatori ir veidoti kā vienieslodzījuma kameras. Vizītes brīdī 3.korpusa soda izolatoros nebija ievietots neviens ieslodzītais, bet 4.korpusa soda izolatoros bija ievietotas 8 personas.

Prasības apstākļiem soda izolatoros

Sadzīves apstākļu nodrošināšanas jautājums ir būtisks cilvēktiesību aspekts, kura neievērošanas gadījumā var tikt pārkāptas Eiropas padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta un Satversmes 95.pantā noteiktās tiesības pret spīdzināšanas, citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu.

Attiecībā uz apcietinātajām personām soda izolatoru iekārtojums un aprīkojums tiek sniegts Ministru Kabineta 27.11.2007. noteikumos Nr.800 "Izmeklēšanas cietuma iekšējās kārtības noteikumi". Tajos noteikts, ka soda izolatora telpa, kurā ievieto apcietinātās personas, nedrīkst būt mazāka par 1,8 x 2,5 metriem, bet logs - mazāks par 0,5 x 0,5 metriem. Telpās jābūt dabiskam apgaismojumam, un gaisa temperatūra nedrīkst būt zemāka par 18 °C. Apcietinātajam soda izolatorā gultas piederumus izsniedz tikai naktsmieram paredzētajā laikā. Lai arī normatīvajā regulējumā soda izolatora prasības ir

noteiktas izmeklēšanas cietumiem, tomēr atšķirīgas attieksmes novēršanas dēļ uzskaitītās normas var attiecināt arī uz notiesātajiem.

Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja (turpmāk - CPT) savos standartos ir atzīmējusi, ka “kamerām, ko izmanto ieslodzījumam vieninieka kamerā, jāatbilst tiem pašiem obligātajiem standartiem, ko piemēro citām ieslodzīto izmitināšanas telpām. Tāpēc to izmēriem jābūt atbilstīgiem, ar dienasgaismu un mākslīgo apgaismojumu (abos gadījumos gaismai jābūt pietiekamai, lai varētu lasīt), kā arī ar piemērotu apkuri un ventilāciju.¹”

Saskaņā ar starptautiskajiem standartiem, ieslodzīto kameras logiem ir jābūt veidotiem tā, lai ieslodzītie tos varētu attaisīt. Bet, ja pie logiem ir piestiprinātas tādas konstrukcijas kā metāla slēgi, stieņi vai plāksnes, tad tiem ir jābūt tādiem, lai ieslodzītajiem neliegtu baudīt dienasgaismu un neaizturētu svaigā gaisa ieplūdi telpās.² Telpās ir jābūt nodrošinātai arī pietiekamai mākslīgai ventilācijai³. Eiropas cietumu noteikumu 18.2. punktā atrunāts, ka kamerā logiem ir jābūt pietiekami lieliem, lai ieslodzītie normālos apstākļos varētu lasīt vai strādāt dabiskā apgaismojumā, un, ja vien ēkā nav atbilstošas gaisa kondicionēšanas sistēmas, lai pa tiem telpās varētu ieplūst svaigs gaiss⁴. Atbilstoši Augstākās tiesas norādījumiem⁵ svarīgi ir, lai kameru vēdināšana būtu efektīva.

Atbilstoši noteiktajiem cilvēktiesību standartiem kamerā tualetei ir jābūt norobežotai no pārējās telpas. Norobežojums nedrīkst būt formāls, un tam ir jābūt tādām, lai nodrošinātu pietiekamu privātumu ieslodzītajam gan no citu ieslodzīto puses, gan no cietuma darbinieku puses⁶. No iepriekš minētā izriet, ka ikvienā situācijā ir būtiski ievērot vispārnoteiktos principus, ka gadījumā, kad ieslodzītais veic intīma rakstura darbības (nokārto dabiskās vajadzības vai mazgājas novilcis apģērbu), ir nodrošināms personas privātums tik lielā mērā, lai netiktu aizskarts personas gods un cieņa. Ja soda izolatorā ir paredzēts ievietot tikai vienu ieslodzīto, tualetes norobežojums var nebūt pilnīgs (neatdalot pilnībā sanitāro mezglu no pārējās kameras). Tomēr tam ir jānodrošina pietiekams privātums, lai cietuma darbinieki nevarētu redzēt tajā notiekošo.

Saskaņā ar CPT standartiem vienvietīgās kamerās platībai uz vienu ieslodzīto personu jābūt vismaz 6 m², savukārt daudzvietīgās kamerās vismaz 4 m², neieskaitot sanitāro mezglu⁷. Šī brīža nacionālais regulējums Latvijas Sodpildes kodeksa 77.panta pirmajā daļā nosaka, ka dzīvojamās platības norma vienam notiesātajam nevar būt mazāka par 4 m², bet vienieslodzījuma kamerās — par 9 m².”

Apstākļi 3.korpusa soda izolatoros

Rīgas Centrālcietuma 3.korpusā atrodas 9 vienādas soda izolatora telpas, kas veidotas kā vienieslodzījuma kameras. Visas kameras atrodas gaitenā vienā pusē.

- Kamerās atrodas izlietne, pie grīdas piestiprināts galds un pastāvīgi nolaistā stāvoklī esoša gulta.

¹ CPT standarti 58.punkts, Izvilkums no Divdesmit pirmā vispārējā ziņojuma [CPT/Inf (2011) 28]

² CPT standarts, CPT/Inf/E(2002) 1 – Rev.2011. Extract from the 11th General Report [CPT/Inf (2001) 16], para. 30.

³ „Monitoring places of detention. A Practical Guide”, 2004, ps. 142 – 143.

⁴ Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem, pieņemti 2006. gada 11. janvāris

⁵ piemēram, 2018. gada 7. jūnija sprieduma Nr.SKA-207/2018 11. punkts

⁶ CPT standarti, CPT/Inf/E(2002) 1 – Rev.2011. Extract from the 2nd General Report [CPT/Inf (92) 3], 49.punkts

⁷ Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards, CPT/Inf (2015) 44, 15.12.2015.

- Sanitārais mezgls ar stāvpodu ir daļēji norobežots no pārējās telpas. Kameru durvis ir veidotas tādejādi, ka aizvērtā veidā caur durvju actiņu nav iespējams redzēt sanitārajā mezglā notiekošo. Savukārt, ja ārējās durvis ir atvērtas, pie tām stāvošais darbinieks vai cita persona pilnībā var pārredzēt sanitāro mezglu.
- Kamerās ir radiatori, bet vasaras laikā to darbību nebija iespējams objektīvi pārbaudīt.
- Kamerās ir neliels atverams logs. Saulainā dienas laikā telpā nebija pietiekami gaišs, lai cilvēks bez papildus apgaismojuma varētu lasīt. Pārbaudot mākslīgo apgaismojumu, konstatēts, ka tas ir pietiekams.
- Kamerās ir nodrošināta mākslīgā ventilācija. Dabisko ventilāciju visās kamerās nebija iespējams pārbaudīt, jo daudzās tukšajās kamerās neliels logs bija aizvērts. Lai arī āra temperatūra bija ļoti augsta (+ 27° C), tajās kamerās, kurās logs bija atvērts, apskates laikā temperatūra telpā bija komfortabla. Atbilstoši saņemtajai informācijai, karstā laikā kamerās nedrīkst izmantot papildus ventilatoru kā tas ar cietuma administrācijas atļauju ir citās dzīvojamās kamerās.
- Lai arī pēc administrācijas teiktā, šajā soda izolatoru korpusā nesen ir veikts kosmētiskais remonts, tomēr dažās kamerās uz sienām varēja novērot netīrumus, vietām nodrupušas grīdas malas.
- Kameru platība atbilstoša vienieslodzījumam.
- Ieslodzītais uz soda izolatoru drīkst līdzī nēmt normatīvajos aktos noteiktos priekšmetus, kā arī matraci un gultas veļu no dzīvojamās kameras. Dienas laikā tas tiek glabāts speciāli ierīkotā telpā.
- Neilgu laiku pirms Tiesībsarga biroja darbinieku vizītes, 3.korpusa soda izolatoros veikta deratizācija. Tomēr vizītes laikā vienā no kamerām tika redzēta žurka.
- Ieslodzītajiem soda izolatoros ir tiesības reizi dienā iziet pastaigās laukumos, kas atrodas 3.korpusā.
- Pirms ievietošanas soda izolatorā ieslodzītos apskata cietuma Medicīnas daļas darbinieks. Pēc cietuma administrācijas teiktā, ārsta apskate notiek uzņemšanas nodaļas telpās.

Apstākļi 4.korpusa soda izolatoros

- Rīgas Centrālcietuma 4.korpusā atrodas 12 vienādas soda izolatora telpas, kas veidota kā vienieslodzījuma kameras. Soda izolatoru kameras atrodas korpusa cokola stāvā un izvietotas gaitenā divās pusēs. Vizītes laikā kamerās bija ievietotas 8 personas.
- Kamerās atrodas izlietne, pie grīdas piestiprināts galds, krēsls, plaukts, pastāvīgi nolaistā stāvoklī esoša gulta.
 - Sanitārais mezgls ar stāvpodu pilnībā norobežots no pārējās telpas un nav pārredzams no kameras durvīm.
 - Kamerās ir radiatori, bet vasaras laikā to darbību nebija iespējams objektīvi pārbaudīt. Lai arī gaisa temperatūra ārpus telpām bija aptuveni + 27° C, kamerās nebija novērojams pārmērīgs karstums.
 - Kamerās ir neliels atverams logs. Saulainā dienas laikā telpā nebija pietiekami gaišs, lai cilvēks bez papildus apgaismojuma varētu lasīt, jo kameru logiem priekšā vairākās kārtās bija metāla režģi. Turklāt kamerām Nr.403 līdz Nr.408. logiem tuvu pretī ir ēka, kas papildus samazina dabiskā apgaismojuma iekļūšanu kamerā. Mākslīgais apgaismojums patstāvīgi ieslēgts, pietiekams.

- Kamerās ir nodrošināta mākslīgā ventilācija. Dabisko ventilāciju apgrūtinā logam priekšā esošie režģi. Kamerā Nr.403 ieslodzītais izteica sūdzības par mitruma kondensēšanos uz grīdas, kas norāda uz nepietiekamu ventilāciju. Citās aplūkotajās kamerās mitruma kondensāts netika novērots, kā arī līdzīgas sūdzības netika saņemtas.

- Kameru platība atbilstoša vienieslodzījumam.

- Ieslodzītais uz soda izolatoru drīkst līdzī ņemt normatīvajos aktos noteiktos priekšmetus, kā arī matraci un gultas veļu no dzīvojamās kameras. To sarunu laikā apliecināja arī ieslodzītie. Dienas laikā personīgās mantas tiek glabātas speciāli ierīkotā telpā. Vizītes laikā varēja novērot, ka ieslodzītajiem kamerā ir grāmatas, ūdens krūzes, dvieļi, apģērbs.

- Ieslodzītajiem soda izolatoros ir tiesības reizi dienā iziet pastaigās laukumos.

- Pirms ievietošanas soda izolatorā ieslodzītos apskata cietuma Medicīnas daļas darbinieks. Tas tiek veikts 4.korpusa pirmajā stāvā speciāli ierīkotā medicīnas telpā. Atrodoties soda izolatorā, ieslodzītais var saņemt nepieciešamo medicīnisko palīdzību, rakstiski iesniedzot pieteikumu. Vizītes laikā viens no ieslodzītajiem mutiski izteica sūdzības par veselības stāvokļa pasliktināšanos, un dažu stundu laikā tika izsaukts uz apskati pie ārsta.

- Kā sarunu laikā apliecināja izolatoros ievietotie ieslodzītie, soda izciešanas laikā ir iespēja nosūtīt vēstules, apstrīdēt lēmumu par disciplinārsodu, kā arī iesniegt iesniegumus cietuma administrācijai.

Vizītes laikā tika aplūkots Rīgas Centrālcietuma Soda izolatorā ievietoto ieslodzīto uzskaites žurnāls (ierīkots no 2016.gada). Analizējot minētā disciplinārsoda piemērošanas praksi laika posmā par 2021. un 2022.gadu, netika novērots, ka ieslodzītajiem bieži tiktu piemērots maksimāli pieļaujamais soda izolatorā ievietošanas laiks.

Secinājumi un rekomendācijas:

Vērtējot sadzīves apstākļus Rīgas Centrālcietuma 3.korpusa soda izolatora telpās, secināms:

- dabiskais apgaismojums nav pietiekams, lai vienīgi ar to pilnībā nodrošinātu telpas apgaismošanu. Tāpēc personas ievietošanas brīdī nepieciešams nodrošināt pilnvērtīgu mākslīgu apgaismojumu;
- atverot kameras ārējās durvis, daļēji norobežotais sanitārais mezgls ir pilnībā pārredzams, tādejādi nenodrošina personas privātumu. Nepieciešams pārveidot sanitārā mezgla norobežojumu, lai tas pilnvērtīgi nodrošinātu privātumu;
- ar īpašu rūpību jāpieiet deratizācijas un dezinfekcijas pasākumiem, rīkojot tos pietiekami bieži, lai nodrošinātu sanitāro prasību ievērošanu visā iestādē.

Vērtējot sadzīves apstākļus Rīgas Centrālcietuma 4.korpusa soda izolatora telpās, secināms:

- Rīgas Centrālcietuma 4.korpusa soda izolatora telpās, īpaši kamerās Nr.403 līdz Nr.408, dabiskais apgaismojums nav pietiekams, lai vienīgi ar to pilnībā nodrošinātu telpas apgaismošanu. Tāpēc personas ievietošanas brīdī nepieciešams nodrošināt pilnvērtīgu mākslīgu apgaismojumu;
- dabiskā ventilācija nav pietiekama, lai pilnībā nodrošinātu telpas vēdināšanu.

Lūdzu ņemt vērā tiesībsarga izdarītos secinājumus par sadzīves apstākļiem Rīgas Centrālcietuma soda izolatoros un veikt nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu cilvēktiesību prasībās atbilstošu vidi.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons